

FŐVÁROSI SZÍNHÁZAK RANGSORA ÉS EGY NÉZŐRE JUTÓ MUTATÓI 2008-BAN

SZÍNHÁZ NEVE	FÉRŐHELYEK SZÁMA	ELŐADÁSOK SZÁMA	LÁTOGATÓ-SZÁM	JEGY-BEVÉTEL	TÁMOGATÁS KIADÁS	EGY LÁTOGATÓRA JUTÓ		
						JEGYBEVÉTEL	TÁMOGATÁS	
Budapesti Operettszínház	3	3	1	1	1	1	3550	3000
Centrál Színház	5	8	6	5	8	8	2450	2340
József Attila Színház	4	6	4	4	6	5	1700	3330
Katona József Színház	6	4	5	6	4	4	1980	6610
Madách Színház	2	1	2	2	3	3	2540	2140
Mikroszkóp Színpad	9	9	9	9	9	9	1920	3710
Radnóti Miklós Színház	8	7	8	8	7	7	1870	5680
Új Színház	7	5	7	7	5	6	1850	5970
Vígszínház	1	2	3	3	2	2	2100	2540

közel 62 százalékkal haladja meg a Madáchét (4700 forint), és több mint 43 százalékkal a Vigét (5300 forint). Az Operett jelentős kiadásait a zenés darabok rendkívül drága előállítási és játszási költségei okozzák; a Madách „lemaradását” valószínűleg az Örkény Színház „olcsóságának” köszönheti. Egy nézőt a legolcsóbban a Madách Színház „állít elő”; utána a Centrál és a Vig következnek.

2005-höz képest alig figyelhetünk meg változásokat az egy nézőre jutó kiadások tekintetében. Az első öt hely változatlan, a József Attila és a Vig eggyel, illetve kettővel „előbbre” lépett, a Madách pedig három ranggal lépett az „utolsó” helyre.

FENNTARTÓI TÁMOGATÁS

A statisztikának megfelelően fenntartói támogatáson a központi és az önkormányzati támogatás összességét értjük. Természetesen a nagyszínházak kapják a legtöbb támogatást. Az adófizető polgárok számára a legdrágább az Operett fenntartása (1 milliárd 72 millió forint). Második a Vígszínház (846 millió), harmadik a Madách (761 millió). A legkevesebbe a Centrál, a Radnóti és a Mikroszkóp kerül. A középpozícióhoz két közép- és egy kisszínház tartozik. 2005-höz képest a sorrend nem változott.

AZ EGY NÉZŐRE JUTÓ TÁMOGATÁS

Jelentősen megváltozik a fenti sorrend (a Centrált kivéve), ha az egy látogatóra jutó támogatás nagysága szerint rakjuk sorba a színházakat. A közönségnek a Katona egy nézője kerül a legtöbbe (6610 forint), utána az Új Színház következik (5971 forint), majd a Radnóti (5684 forint). A Vig, a Centrál és a Madách egy nézője kerül a legkevesebbe, támogatásuk 2535, 2337 és 2138 forint. A középpozícióba a Mikroszkóp, a József Attila és az Operett tartozik.

2005-höz képest a támogatás nominálértékben 3,2 százalékkal csökkent, ami reálértéken 16,5 százalékos csökkenésnek felel meg. A nagyok – ha csak kismértékben is – növelték az ösztámogatásból részesedésüket: 58,3 százalékról 59,7 százalékra. Abszolút értékben csak a Madách támogatása nőtt 6,7 százalékkal, ami valószínűleg az Örkény magasabb támogatásigényével indokolható. A többi színház támogatása 2–8,8 százalék között csökkent.

Az egy látogatóra jutó támogatás – a nézőszám 4,7 százalékos csökkenése miatt – 1,6 százalékkal nőtt. Nőtt a Katona, a Madách, a József Attila és a Vig támogatása (6,6 és 14,9 százalék között), a többi színházé

csökkent. Az Új Színház relatív támogatása a 2005. évi 81,7 százaléka csökkent.

2005 óta nem történt változás a támogatás abszolút nagyságrendjének sorrendjében. A relatív mutatószám sorrendjében négy színház tartja korábbi helyét, öt színháznál egy rangváltás történik. Az Új Színház és a Katona az 1–2., a József Attila és az Operett az 5–6., a Centrál és a Vígszínház pedig a 7–8. helyét cserélte fel.

JEGYBEVÉTEL

A kilenc színház összes jegybevétele több mint 3 milliárd 653 millió forint. Ennek több mint 78 százalékát a nagyok termelik meg. Az első helyen álló Operett jegybevétele huszonegyszerese az utolsó Mikroszkópénak. (De még a nyolcadik helyezett Radnóti Színházénak is több mint tizenkétszerese!) A jegybevételei különbségek elsősorban a férőhelyek, illetve a nézőszámok nagyságát, másodsorban pedig a jelentősen eltérő jegyárakat tükrözik. A magasabb átlagjegyárral dolgozó Operett jegybevétele megelőzi a Madáchét (valószínűleg az Örkény Színház diszkrétebb helyárai miatt). A 1–4. helyig a sorrend (Operett, Madách, Vig, József Attila) tükrözi a nézőszámot; az 5–6. helyen a Centrál megelőzi a jelentősen alacsonyabb helyárral működő Katona József Színházat, a 7–8–9. hely újra a nézőszám sorrendjét tükrözi (Új Színház, Radnóti, Mikroszkóp).

2005-höz képest 16 százalékkal nőtt a színházak jegybevétele, ami a 4,7 százalékos nézőszámcsökkenés és a 21,8 százalékos tényleges jegyárnövekmény eredménye. (Reálértéken ez 4,8 százalékos növekedést jelent.) A József Attila és a Katona kivételével valamennyi színház növelte jegybevételeit. Különösen nagy növekedést tapasztalhatunk az Új Színházban (+82,9 százalék), a Centrál Színházban (+66,9 százalék) és a Vígszínházban (+50,4 százalék).

AZ EGY LÁTOGATÓRA JUTÓ JEGYBEVÉTEL

Előzetes várakozásainknak megfelelően az Operett és a Madách vezet 3550, illetve 2540 forintos átlagjegyárral. (Az egy főre jutó jegybevétele lényegében a megvalósult átlagjegyárat jelenti. Papíron az átlagjegyár ennél valamivel alacsonyabb, hisz tapasztalataink szerint a megmaradó jegyek többsége az olcsóbb kategóriából kerül ki.) Meglepetésre a harmadik helyen a Centrál Színház áll 2450 forintos átlagárral. A középpozícióban a Vig, a Katona és a Mikroszkóp foglal helyet 2100–1980–1920 forintos átlagjegyárakkal. Az utolsó harmadban a Radnóti, az Új és a József Attila található (1700–1870).

Jelentős változásokat jegyezhetünk fel a megvalósult

jegyárak sorrendjében. Az 1–2. hely a viszonylag alacsony helyáremelkedés ellenére is változatlanul az Operetté és a Madáché. Harmadik helyre jött fel a 2005-ös 7. helyről a Centrál Színház 59%-os jegyáremelkedéssel. Ugyanilyen nagyságú emelkedéssel a 8. helyről a 4.-re kapaszkodott a Vígszínház. Forintra megegyező (1979 forintos) megvalósult helyárral a 3.-ról az 5. helyre csúszott a Katona. 21%-os növekedéssel a Mikroszkóp az 5.-ről a 6.-ra esett vissza, míg a Radnóti 11%-a csak a 7. helyre elég a 2005-ös 4. helyhez képest. A 2005-ös különösen alacsony helyára miatt az Új Színházat rendkívül magas 63%-os növekedése is csak egy hellyel hozta feljebb: az utolsóról a 8.-ra. Legkisebb, 8,5%-os növekedése miatt a József Attila a 6. helyről 2008-ra az utolsó lett.

ÖSSZEFOGLALÁS

A következőkben a feladat- és a pénzügyi mutatók alapján megrajzoljuk az egyes színházak gazdálkodási arculatát. Ne feledjük: minden jelzőnk és értékelésünk kizárólag a működésre, illetve a gazdálkodásra vonatkozik. A művészi munka értékelését továbbra is a kritikusokra hagyjuk.

BUDAPESTI OPERETTSZÍNHÁZ

Továbbra is az egyik legerősebb színház a fővárosban. A 2005-ös 2. helyről előrerukkolt az 1. helyre, vagyis a legtöbb nézőt hozza Budapesten (és tegyük hozzá: Magyarországon is). Megőrizve 2005-ös pozícióját az egy előadásra és egy férőhelyre jutó nézőszámában ugyanúgy első, mint a jegybevétel abszolút nagyságában és relatív mutatóiban. Abszolút kiadásban és támogatásban is első. Nem változott az egy nézőre jutó kiadás sorrendjében sem, továbbra is a 4. Az egy nézőre jutó támogatásban a 2005. évi 5. helyről feljött a 6. helyre. Éves férőhely-kihasználtságban mind 2005-ben, mind 2006-ban kiemelkedően első! (Emlékeztetőül: éves férőhely-kihasználtságon az egy férőhelyre jutó látogatószámot értjük.) Stabil, kiegyensúlyozott színház, meglepetést egyik mutatószámában sem okozott. Kiadási tartalékai kimerülőben vannak, bevételei talán még tudják követni az inflációt.

CENTRÁL SZÍNHÁZ

A 2005. évvel megegyezően nézőszámában a 6., férőhelyben az 5. legnagyobb színház. Az egy férőhelyre jutó látogatószámában továbbra is az utolsó (114 néző/férőhely/év). Kiadásait tekintve változatlanul az utolsó előtti helyen áll, amely elsősorban a fenntartói támogatásai ugyanilyen (8.) sorrendjének köszönhető. (A színház valószínűleg még mindig az előző vezetés alkuinak negatív hatását nyögi.) Mind relatív támogatás-, mind relatív kiadásmutatója a 7. helyről a 8.-ra esett vissza. Jegybevétele a 6. helyről az 5.-re; relatív mutatója ennél erősebben javult: a 7. helyről a 3. helyre erősödött. Kiadásban egyáltalán nem, de bevételekben – a férőhely-kihasználást növelve – még tartalékkal rendelkezik. Az Új Színházzal együtt a legtöbb javuló mutatót megvalósító színház.

JÓZSEF ATTILA SZÍNHÁZ

Mutatószámai szerint a színház a középmezőnyben foglal helyet. Közvetlenül a nagyok után a 4. legtöbb fé-

rőhelye és nézője van. Minden támogatásmutatóban – hasonlóan 2005-höz – az 5–6. helyen áll. Nominális jegybevétele továbbra is 4., az egy látogatóra jutó jegybevétele azonban – komoly meglepetésre – a 6.-ról az utolsó helyre csúszott vissza. Nominális kiadásmutatója továbbra is az 5., míg relatív kiadásmutatója a 7.-ről a 6. helyre változott. Éves férőhely-kihasználása az 5. helyről a 6.-ra esett vissza, így ebben tartalékai még vannak. Mutatószámaiban biztos színház, tartalékai a bevételben még vannak.

KATONA JÓZSEF SZÍNHÁZ

A 6. legnagyobb férőhelyű színház nézőszámában az 5. Budapesten. A nominális kiadásban a három nagy után továbbra is a 4., az egy látogatóra jutó kiadása 2008-ban is a legnagyobb. Támogatásban is a 4. helyen áll, relatív támogatásmutatóban – a nézőszám- és a támogatás-csökkenés miatt – a 2. helyről az 1. helyre jött fel. Jegybevételben egy rangot csúszott: összességében a 6. Relatív jegybevétel-mutatóban az előkelő 3. helyről az 5. helyre esett vissza. (Az egyetlen színház, amelynek 2008. évi valóságos jegyára forintra megegyezik a 2005-ös jegyárral!) Az egyik legizgalmasabb gazdaságú színház, hisz mutatószámai rangsorában az utolsó helyen kívül minden rang megtalálható. Éves férőhely-kihasználtságban továbbra is a 7. Tartalékai ebben és kiadásaiban vannak, ám ezek felfejtése a mai struktúrában valószínű nem segítené művészi színvonalának megtartásában. Bevételeiben is vannak már tartalékai, amelyeket színvonalas kommunikációval talán elő lehetne hozni.

MADÁCH SZÍNHÁZ

Legnagyobb színházi üzemünk egyike, amely az Operetthez hasonlóan monumentális gazdálkodást folytat. 2008-ban az Operett megelőzte nézőszámában, így néhány száz nézővel lemaradva a 2. helyen áll. Relatív nézőszámmutatókban továbbra is a 2. és 3. Összes kiadásban ismét a 2., ahogy az egy nézőre jutó kiadásban is maradt az 5. helyen. Fenntartói támogatásban 3., ennek relatív mutatójában már 9. Éves férőhely-kihasználtsága továbbra is 2. Jegybevételben és relatív mutatójában a 2. Mutatóit – így az értékelést is – nagyban zavarja, hogy adatai tartalmazzák az Örkény Színház mutatóit is. Valószínűsíthetjük, hogy az Örkény Színház nélkül realitásabb képet kapnánk gazdálkodásáról. Kettéválásuk gazdaságilag felettébb indokolt. (Erre tudomásunk szerint 2010. január 1-jén sor is kerül.)

MIKROSKÓP SZÍNPAD

A legkisebb nézőszámú és férőhelyű színház, amely nominális kiadásában, támogatásban és jegybevételben 2008-ban is az utolsó helyen áll. Relatív mutatói már „jobb” képet mutatnak, hisz kiadásban és a támogatásban továbbra is 4., illetve 5. Éves férőhely-kihasználtságban feljött a 6. helyre. Relatív jegybevételben visszaesett a 6. helyre. Tartalékai már csak a jegybevételben vannak.

RADNÓTI MIKLÓS SZÍNHÁZ

Férőhely- és nézőszámában – továbbra is – az utolsó előtti, a 8. helyen áll. Az egy férőhelyre jutó nézőszámában ismét a 3., ami annak is köszönhető, hogy csak egy játszóhelyen játszik, így nincsenek egyeztetés- és más problémák miatt kihasználatlan játszó- és férőhelyei.

Az összes kiadásban változatlanul a 7., relatív mutatójában azonban – a Katona után – a 2. helyen áll. (Egy nézőt 8300 forintért „állít elő”.) Továbbra is a 7. legtöbb támogatást kapja, relatív támogatásmutatója ugyanúgy a 3. helyen áll, mint 2005-ben. Jegybevételben visszaesett a 8. helyre, az egy nézőre jutó jegybevétele a 4. helyről a 7.-re esett vissza. Tartalékai mind kiadásában, mind bevételeiben jelentősek.

ÚJ SZÍNHÁZ

A kisszínházak legnagyobbika: férőhely- és nézőszám-ban továbbra is 7. a kilenc színház között. Kiadásmutatói változatlanok: összes kiadásai a 6., relatív kiadásmutatója a 3. helyen áll. Továbbra is az 5. legtöbb támogatást kapja, az egy látogatóra jutó támogatásban azonban átadta helyét a Katonának: 2008-ban a 2. helyen állt (6000 forint/néző)! Jegybevételében helyet cserélt a Radnóttal: feljött a 7. helyre. Relatív jegybevételi mutatója egy rangot (8.) emelkedett. Éves férőhelykihasználásban változatlanul az utolsó előtti. Komoly tartalékai vannak mind kiadásában, mint jegybevételében. A Centrál Színházzal együtt a legtöbb javuló mutatót megvalósító színház.

VÍGSZÍNHÁZ

Abszolút mutatói nem változtak: a legnagyobb férőhellyel és a 3. legnagyobb nézőszámmal és jegybevétellel rendelkezik. Összes kiadásban és támogatásban a 2. helyen áll. Relatív mutatói már izgalmasabb képet mutatnak: relatív kiadás- és támogatásmutatója egy ranggal feljebb, a 7. helyre lépett, míg a jegybevétel relatív mutatója a 8. helyről a 4. helyre emelkedett! (Valós átlaghelyára 1300 forintról 2100 forintra emelkedett!) Éves férőhelykihasználásban továbbra is a 4. (195 néző/férőhely/év).

A színházak gazdálkodási körülményei jelentősen romlottak 2005 és 2008 között. Csökkent az előadásszám, a nézőszám, a férőhely-kihasználtság, a közösségi támogatás. Ezzel szemben nőtt a jegybevétel és az összkiadás. És ami a legfontosabb: nőtt a színházak eltökéltsége, hogy az egyre romló gazdasági feltételek között is élő színházakban legyenek nézők a főváros polgárai.

Ugrai István – Zsedényi Balázs

Az eltűnt idő nyomában

A FŐVÁROS SZÍNHÁZAI A KRITIKUS SZEMÉVEL

A gazdasági adatok egy bizonyos oldalról jól jellemzik folyamatokat, de a kép nem lehet teljes anélkül, hogy megnéznénk: mi van a számok mögött. Írásunkban a gazdasági mutatókhoz viszonyított művészeti szempontú áttekintéssel kívánjuk értékelni a fővárosi fenntartású színházakat, ami azért is elengedhetetlen, mert ezt a támogatást sokszor automatikusnak gondolják, amely jár, bármi történjék is. Pedig ez nem így van: az állami dotáció célfüggvénye a társadalmi haszon, amelyet egy színház jelent az embereknek – nem csupán a nézőknek –, ahogyan a színházakat sem csupán a jegyvásárlók, hanem minden adófizető támogatja. Úgy véljük: a színház mindenképpen érdemes a támogatásra, mert közösségteremtő ereje van, azonban a támogatás mértéke egyáltalán nem mindegy. Miért támogatna a köz jelentősen olyasmit, aminek a társadalmi kultúrához hozzáadott értéke alacsony, népszerűsége és közhelyessége okán viszont piacképes? Akármennyire lehetetlen feladat is, ezt a hozzáadott értéket szeretnénk feltérképezni – azt, hogy az egyes színházak programja, koncepciója milyen színvonalú, hogyan teljesülnek a megfogalmazott célok, mi-

lyen figyelmet fordítanak az intézmények a nézők színházi nevelésére, látókörük tágítására.

1. A tükör: KATONA JÓZSEF SZÍNHÁZ

A Petőfi Sándor utcai nagyszínpad mellett a Ferenciek terén lévő kis befogadóképességű stúdiószínház, a Kamra is a Katonához tartozik. Talán itt a legkisebb a profil- és szemléleti eltérés a két játszóhely között, bár a Kamra érzékelhetően merészebben kísérletező, összességében pedig egységesebb színvonalú még így is, mint a nagyszínpad, amelyen fajsúlyosabb drámák és szórakoztató előadások, klasszikus és kortárs darabok egymás mellett szerepelnek a repertoárban. A Kamra a folyamatos megújulás jegyében, gyakorlatilag önismétlés nélkül készíti a programját: a rendezők egyedi látásmódjukkal, sajátos stílusukban dolgoznak a társulat színészeivel, s még ha a produkció nem a várt módon sikeres is, az előadások egyedisége megkérdőjelezhetetlen. Számos olyan produkció készül ebben a műhelyben, amelyre sehol máshol nem nyílna lehetőség. Ilyen volt az utóbbi időben például Gothár Péter rendezésében az *Ivanovék*